

Kristianstad 2020-06-18

S2020/00202/SOF

Till

Socialdepartementet

Från

Intressegruppen för Assistansberättigade (IfA)

Remissvar Översyn av yrket personlig assistent

Härmed vill Intressegruppen för Assistansberättigade (IfA) framföra följande angående utredningen Översyn av yrket personlig assistent, SOU 2020:1.

Det är mycket positivt att många personliga assistenter trivs bra och stannar länge i yrket.

Utredningen lyfter några områden inom den personliga assistansen som det finns värden i att stärka. IfA anser att det är mycket viktigt att statusen för yrket höjs och att de personliga assistenterna har bra arbetsvillkor. Det gör det lättare för assistansanvändaren att utforma en hållbar personlig assistans. För en långsiktig stabil situation krävs att samtliga parter har bra villkor. Det är i sammanhanget förstås viktigt att alltid även beakta och respektera assistansanvändarens självbestämmande. Det är bra att även utredningen är tydlig med att den personliga assistansen bygger på självbestämmandet.

Utredningen nämner tre stycken huvudsakliga utmaningar för att förbättra situationen för de personliga assistenterna:

- Det behövs tryggare anställningsvillkor
- Arbetsgivarna behöver utveckla arbetsmiljöarbetet
- Minska osäkerheten om arbetsuppgifter

IfA kommenterar vidare utifrån de tre områdena ovan.

Det behövs tryggare anställningsvillkor

IfA kan instämma i att anställningsvillkoren borde vara bättre för de personliga assistenterna. Det vore bra om utredningens förslag om kollektivavtalsliknande villkor kan tillmötesgå. IfA instämmer med att det skulle skapa mer jämlika villkor inom personlig assistans-området. Det är bra även för assistansanvändare att kollektivavtal finns för de personliga assistenterna. Det är idag mer eller mindre en nödvändighet för att kunna utforma den personliga assistansen med den flexibilitet som kollektivavtal gör möjligt med anställningsform och arbetstider. Utredningen lyfter att det skulle kunna få som konsekvens att assistansanvändare inte kan välja vissa verksamheter som assistansanordnare, men IfA anser att det som står att vinna med kollektivavtal väger tyngre. Det är viktigt att yrket personlig assistent är en naturlig och respekterad del av arbetsmarknaden.

IfAs inställning är att trygga anställningsförhållanden går att kombinera med assistansanvändarens rätt att arbetsleda och välja sina personliga assistenter, vilka arbetsuppgifter som de personliga

IfA

Stridsvagnsvägen 8 A
291 39 Kristianstad

044 – 12 00 80

www.intressegruppen.info
info@intressegruppen.info

assistenterna har och hur de ska utföras. Det handlar om respekt för varandras behov och tydliga spelregler.

Den relativt korta uppsägningstiden som finns inom personlig assistans är, som utredningen tar upp, knuten till assistansanvändarens behov att själv avgöra vem som ska anställas som personlig assistent. IfA har inget emot längre uppsägningstider så länge det inte drabbar assistansanvändaren, och om uppsägningstiden ska vara längre måste det finnas finansiering för det. IfA anser att assistansanordnaren i första hand ska vidta åtgärder för att få till ett bra samarbete mellan assistansanvändaren och den personliga assistenten, att alltför lättvindigt avsluta anställningar är inte att föredra, eftersom det leder till dålig kvalitet i den personliga assistansen med dålig kontinuitet.

Assistansanvändaren kan emellertid aldrig tvingas till att ha en personlig assistent anställd, som hen inte kan samarbeta med. Ibland kan det vara möjligt att den uppsagda personliga assistenten arbetar kvar under uppsägningstiden, men det är inte möjligt, om den personliga assistenten och assistansanvändaren inte kan samarbeta. Arbetsituationen blir dessutom oerhört dålig för personliga assistenter som inte är önskade på sitt arbete, om de måste arbeta under uppsägningstiden då samarbetet absolut inte fungerar. Det måste således vara möjligt att upphöra med anställningen på ett rätt enkelt sätt. Vår inställning är sammanfattningsvis att innan en anställning avslutas måste detta föregås av allvarliga försök att komma till rätta med orsakerna till samarbetssvårigheterna.

Längre uppsägningstid skulle vara möjlig om det fanns möjlighet till ekonomisk ersättning för tid då den personliga assistenten blir arbetsbefriad, om personen inte kan utföra arbete som personlig assistent under uppsägningstiden. Idag ska kostnaderna som föreligger under uppsägningstiden bekostas av den redan befintliga ersättningen. Det kan således innebära att arbetsgivaren har dubbla lönekostnader under uppsägningstiden, vilket inte täcks av assistansersättningen.

Vid uppsägning av mer arbetsbristliknande situationer såsom vid längre sjukhusvistelser, indragna assistanstimmar och/eller assistansanvändarens dödsfall borde det vara självklart att assistansersättning utgår under uppsägningstiden. Detta är händelser som inte assistansanvändaren eller assistansanordnaren kan planera för och skapar dåliga förutsättningar för att arbeta kvalitativt för assistansanordnaren som måste lägga upp en buffert för alla sådana händelser oavsett om de inträffar eller inte trots att inga pengar finns i assistansersättningens schablon egentligen för att täcka dylika kostnader.

IfA instämmer i det som utredningen tar upp om att ersättningens nivå påverkar villkoren, t ex redan nyss nämnda kostnader som påverkar uppsägningstiden. De senaste årens utveckling för schablonersättningens nivå har dessutom medfört mer begränsningar hos assistansverksamheterna som påverkar för samtliga, men förstås i stor utsträckning för det personliga assistenterna, t ex har kostnader som hänför sig till kompetensutveckling och arbetsmiljöinsatser minimerats.

IfA anser, liksom utredningen, att den sk hushållslagen behöver ses över. Den bör inte vara tillämplig på den personliga assistansen. Samma villkor bör gälla för samtliga personliga assistenter.

Oseriösa aktörer som förekommer inom den personliga assistansen måste stoppas. Det skapar stor skada för assistansanvändare om det finns aktörer som t ex har dåliga anställningsvillkor för de

personliga assistenterna. IfA arbetar med utbildningar inom den personliga assistansen för att höja kompetensen hos samtliga parter och därmed höja kvaliteten på den personliga assistansen.

Arbetsgivarna behöver utveckla arbetsmiljöarbetet

Den personliga assistansen har stor utvecklingspotential när det gäller det att stärka arbetsmiljöarbetet. IfA upplever att många assistansanordnare inte varit vana att arbeta i enlighet med OSA.

Utredningen tar upp att det finns en problematik för personliga assistenter med belastning i arbetet, t ex i samband med förflyttningar och lyft, och det stämmer. IfA är medveten om denna problematik. Många assistansanvändare har stora fysiska funktionsnedsättningar som påverkar rörelseförmågan och muskelstyrkan och behöver assistans i olika praktiska situationer. Olika miljöer är dessutom anpassade i olika grad. Det är möjligt att t ex hemmiljön är bättre anpassad än andra ställen som assistansanvändaren vistas på.

Bättre fysisk tillgänglighet i samhället för alla skulle leda till bättre situation även för assistansanvändare och personliga assistenter, t ex möjlighet till lyfthjälpmiddel på offentliga toaletter, färre trappor och fler ramper.

Dubbel assistans skulle kunna underlätta i vissa situationer, så att flera personliga assistenter kan assistera samtidigt, men det är svårt att beviljas dubbel assistans vilket leder till att det hamnar den personliga assistenten och assistansanvändaren att lösa situationen så gott det går, vilket ofta medför praktiska moment med mer eller mindre risk för skador. IfA anser att dubbel assistans ska kunna beviljas av arbetsmiljöskalet, när detta krävs för att undvika risk för att den personliga assistenten eller assistansanvändaren kan komma till skada.

Utredningen nämner också hot och våld och långa arbetspass som observerade områden där det förekommer problematik. Genom ett stärkt arbetsmiljöarbete och ökad kunskap kan även detta område förbättras.

Minska osäkerheten om arbetsuppgifter

IfA känner igen att det finns osäkerhet och bristande kunskap hos de personliga assistenterna. Det är kopplat till att de kanske får bristfällig introduktion, bristande information om vad som förväntas av dem, och inte tillräcklig kompetensutveckling och utbildning för sitt uppdrag. Detta går att avhjälpa genom bättre struktur för systematiskt kvalitetsarbete hos assistansanordnarna.

IfA arbetar med att utbilda samtliga fyra uppdrag inom den personliga assistansen.

För samtliga parter involverade i den personliga assistansen behövs en tydlighet kring vad som ingår i den personens uppgifter, eller uppdrag, som IfA kallar det. IfA har tagit fram en digital utbildningsplattform – Synka – som avser att skapa reda i att tydliggöra respektive uppdrag. Med uppdrag avser IfA följande fyra funktioner som är grundläggande inom den personliga assistansen: Assistansanvändare, arbetsledare, personlig assistent och assistansanordnare.

IfA upplever att det är svårt att nå ut till samtliga assistansanvändare. Alla är inte engagerade eller medlemmar i organisationer för assistansanvändare. IfA hade gärna skickat information för att stärka

assistansanvändarens kunskap på området personlig assistans som ett sätt att bättra på kvaliteten i den personliga assistansen.

Utredningen föreslår att staten ska ta större ansvar för de personliga assistenternas kompetens och att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att utforma utbildningsmaterial. IfA vill där hänvisa till den digitala utbildningstjänsten Synka, som delvis kan fylla behovet kring den grundkunskap som behövs inom den personliga assistansen. IfA har ytterligare material och utbildningar som kan uppfylla mycket av det behov som finns av utbildning inom den personliga assistansen.

Det är viktigt att Socialstyrelsen eller andra myndigheter som kan tänkas eventuellt få i uppdrag att utforma utbildningar och utbildningsmaterial, att ta tillvara den kompetens som assistansanvändarrörelsen besitter. Det är oerhört viktigt att ett sådant uppdrag har rätt perspektiv på den personliga assistansen, dvs ett assistansanvändarperspektiv som utgår från den enskildes självbestämmande. Utbildningsmaterial som utgår från fel perspektiv riskerar att medföra stor skada på den personliga assistansen och dess intentioner.

När det gäller personliga assistenters arbetsuppgifter måste det av nödvändighet finnas en bred syn på vad som kan ingå i den personliga assistansen, eftersom den ska kunna anpassas efter varje enskild persons liv och självbestämmande. Människor väljer i gemen att leva på väldigt olika sätt och den möjligheten ska även assistansanvändare ha. IfA anser att genom att arbeta med att stärka arbetsmiljöarbetet och kunskapen för respektive uppdrag så är det möjligt att komma tillrätta med många av de problem som förekommer.

Vägledning vid egenvård och hälso- och sjukvård på delegation

Utredningen tar upp att det behövs en vägledning vid egenvård och hälso- och sjukvård på delegation som utförs av personliga assistenter.

IfA vill uppmärksamma på att det finns ett system för att hantera egenvård och hälso- och sjukvård på delegation genom Socialstyrelsens föreskrifter om bedömningen av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6).

IfA anser att det är viktigt att personliga assistenter ska kunna utföra arbetsuppgifter som handlar om assistansanvändarens egenvård och delegerad hälso- och sjukvård. Det är nödvändigt för att åstadkomma en nödvändig vardag för assistansanvändare som har behov av det. Det måste ske med god kommunikation och en tydlig överenskommelse om vad som gäller och att den/de som ska utföra uppgifterna har den kompetens som behövs. Bedömning måste göras i varje enskilt fall.

Utredningen om Stärkt personlig assistans tittar för närvarande djupare på frågan, se kommittédirektiv 2020:3.

Sjuklönekostnader

Utredningen föreslår att sjuklönekostnader ska bäras av assistansanordnare och tar upp att det skulle motivera arbetsgivaren att arbeta för bättre arbetsmiljö. Utredningen föreslår att assistansersättningen ska höjas med 1 % för att kompensera kostnaden.

IfA anser att det skulle vara en bra lösning att assistansersättningen omfattar även sjuklönekostnader, men det föreslagna beloppet som assistansersättningen skulle räknas upp med enligt utredningens förslag, är för lågt beräknat. Om sjuklönekostnaderna ska ingå i assistansersättningen måste det således ses över hur stor höjning som behövs, för att det inte ska leda till försämringar inom den personliga assistansen.

Sophie Karlsson
Ordförande
Intressegruppen för Assistansberättigade (IfA)